

BAMSI BEYREK HİKÂYESİNİN ELAZIĞ VARYANTI ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR ARAŞTIRMA

Ali Berat ALPTEKİN*

Anonim halk edebiyatı mahsullerinin kaynağını hiç şüphesiz kaynak şahıs adını verdiğimiz kişilerin anlattığı malzemeler teşkil eder. Bu kaynak şahıslardan yapılan derlemeler ise halk bilimi adını verdiğimiz bilim dalının konusu içerisindedirler. Halk bilimi ise, “Halkın geleneğe bağlı maddî ve manevî kültürünü kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran, sınıflandıran, çözümleyen ve halk kültürü üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilimdir.” (1) Bu dala başka bir ifadeyle folklor adını veriyoruz. O hâlde bizlere düşen görev bu malzemeleri derlemek, sonra da bunların üzerinde araştırmalar yapmaktır.

UNESKO tarafından 1998 yılının “Dede Korkut Yılı” olarak ilân edilmesinin ardından, Türkiye ve Azerbaycan’da Dede Korkut Hikâyeleri’yle ilgili bilimsel toplantılar düzenlenmiştir. Bu yıl münasebetiyle birisi hocam Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU tarafından (2) diğeri de Atatürk Üniversitesi’nden sınıf arkadaşım Keriman ÜSTÜNOVA tarafından (3) iki kitap yayımlandı. Konya ve Bakü toplantılarındaki bildirilerin basılacağını da düşünürsek,** bu yıl (*Bu yazı 1999 yılında kaleme alınmıştır.*) içerisinde dört kitabın yayımlanması söz konusu olacaktır. Ancak, Dede Korkut Hikâyeleri’nin sözlü ve yazılı kaynaklardaki varyantlarının tam olarak derlenemediği ve bunların günümüz harflerine aktarılamadığını göz önüne alırsak çalışmalarındaki eksiklikler kendiliğinden görülebilecektir.

Dede Korkut Hikâyeleri’nin Türkiye içinde ve dışında sözlü kaynaklarda en çok bilinenleri “Bamsı Beyrek”, “Tepegöz” ve “Deli Dumrul” boylarıdır. Hâlâ, Türkiye ve diğer Türk Cumhuriyetleri sözlü kültüründe, bu tür metinlerin örnekleriyle karşılaşmaktayız. Bu hikâyeler içerisinde en çok bilinenleri ise Bamsı Beyrek ve Tepegöz boylarıdır. Türk dünyasında Tepegöz, “Kelle Göz”, “Yeke Göz” “Tek Göz” gibi adlarla da bilinmektedir. Bamsı Beyrek Hikâyesi ise Alpamış, Alpamış,

* Doç. Dr.

** Bu bildiriler henüz yayımlanmamıştır.

Alıp Manaş gibi adlarla Uluğ Türkistan'da destan olarak söylenmektedir. Salur Kazan Hikâyesi ise daha çok Türkmenistan Cumhuriyeti'nde sözlü kaynaklarda canlılığını muhafaza etmektedir. Zaten, amacımız bu tür hikâyelerin nerelerde az bilinip çok bilindiğini anlatmak değildir.

Bu bildirimizde, Türkiye'de fazlaca örneğine rastlayabildiğimiz bir sözlü varyantı ele almak istiyoruz. Adı geçen metin, geçtiğimiz yıllarda Elazığ'da derlenmiştir. Ekte tamamını vereceğimiz metnin daha iyi anlaşılabilmesi için motif sırasını vermek istiyoruz.

- a) Gürcistan'ın Tiflis vilayetinin Tokmaktepe köyünde yaşayan Bars Bey'in çocukları yoktur. Bu sebepten Hanlar Hanı onu yanından kovar.
- b) Bars Bey bu üzüntü ile eşinin yanına gelir ve olanları hanımına anlatır.
- c) Bars Bey ve eşi kendilerine benzeyen bir başka aileyi de yanlarına alarak köyden (Tokmaktepe) dışarıya çıkarlar.
- ç) Allah'a yalvaran dörtlüye bir derviş rast gelir ve koynundan çıkardığı elmayı dörde bölerek yemelerini ister. Elmanın kabuğunu da ahırdaki kısrağın yiyecektir. Bu arada derviş kendisi gelmeden, doğacak çocuklara ad verilmemesini tavsiye ederek ortadan kaybolur.
- d) Yedi yaşına gelen çocuklara ad verileceği sırada, elma veren derviş ortaya çıkar ve oğlana Seğrek Basan, kıza ise Senem adını koyar. Kısrağın tayına da Kamber adı verilir.
- e) On yedi yaşına gelen Seğrek'i babası evlendirmek ister. Seğrek ise evlenmeyi düşünmediğini belirterek ava çıkmak istediğini belirtir.
- f) Av esnasında Senem'in sarayına rastlayan Seğrek orada gördüğü kıza (Senem) âşık olur.
- g) Avdan dönüşünde odasına kapanan Seğrek derdini hocasının dışında hiç kimseye anlatmaz.
- ğ) Çok zengin olup ormanlıkta bir sarayda oturan kızı isteme görevi Seğrek'in hocasına verilir.
- ı) Hoca, ormandaki Senemi kardeşi Deli Dünder'dan ister. Deli Dünder da kız kardeşinin karşılığında yedi kese altın talep eder.

- i) Bars Bey yedi kese altını toplayamadan ölünce görevi oğlu Seğrek üzerine alır.
- j) Halep Paşası'nın yanında çalışmaya başlayan Seğrek düşmanları tarafından kışkanılır ve öldüğüne dair bir haber çıkarılır.
- k) Haberi duyan anne ve kız kardeş akları çıkararak karalar giyerler.
- l) Halep'ten, Tiflis'e gelen bezirgânlar, karalara bürünmüş olan kardeşten orada olanları öğrenirler.
- m) Senem'in, Şah Veled'e verilmesi haberini alan bezirgânlar bir su tasını işaret olarak alırlar ve tekrar Halep'e dönerler.
- n) Seğrek (Basan) ile karşılaşan bezirgânlar olanları ona bir bir anlatırlar.
- o) Seğrek (Basan) ağasından yedi kese altın alarak yola çıkar. Ancak atını fazla yordduğu için at yolda ölür.
- ö) Yalnız başına kalan Seğrek (Basan), yolda bir dervişe rastlar.
- p) Bir göz açıp kapama anında Erzurum, Kars üzerinden Tiflis'e (Tokmaktepe) ulaşan Seğrek (Basan)'e derviş atının tırnakları arasından toprak verir. Bu toprak annenin kör gözlerine sürüldüğü vakit açılacaktır.
- r) Bir çeşme başında kız kardeşiyle karşılaşan Seğrek (Basan) olanları bir de onun ağzından dinler.
- s) Duvarda asılı olan sazın telleri kırıldığı vakit Seğrek (Basan) ölmüştür. Yahut da Tiflis'e dönmüştür.
- t) Seğrek (Basan), sazını asılı olduğu duvarın yüzünden alınca tellerden birisi kırılır. Bunun üzerine annesi ve kız kardeşi ağlamaya başlar. Çünkü sazın telinin kırılması Seğrek (Basan)'ın öldüğünün işaretidir.
- u) Düğüne giden Seğrek ise Senem'e kendisini tanıtır. Bunun üzerine Senemle, Seğrek; Şah Veled ile, Seğrek'in kardeşi evlenirler. Seğrek, Hazret-i Hızır'ın verdiği toprağı annesinin gözüne sürer, böylece âmâ göz de açılır.

Bu motif sırasından ilk üçü (a-c) Dede Korkut Hikâyeleri'nden, Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi'ni hatırlatmaktadır.

“Gürcistan dolaylarında Tiflis Tokmakteveli bir Bars Beğ vardı. Bars Beğ Hanlar Hanı'nın yanında vekilharçlık görevini yapmaktadır. Bir gün Hanlar Hanı Bars Beğ'i yanına çağırıp bir şölen yapılacağını söyledi.

“Bu şölene sen, karın çocukların da gelsin” dedi.

Bars Beğ:

“Benim oğlum kızım yok” dedi. Bunu duyan Hanlar Hanı:

“Öyleyse Allah seni lanetlemiş, benim yanımda yerin yok” diyerek onu yanından kovdu. Bars Beğ ağlayarak eve geldi. Karısı:

“Neden ağlıyorsun” diye sorduğunda Bars Beğ olayı anlattı. Bunun üzerine karısı:

“Üzülme, Allah'ın dediği olur.” dedi. “Ondan ümit kesilmez.” dedi. Burada bir Beğ vardı ki, onun da oğlu kızı yok idi. Bu iki aile birleşerek köyün dışına çıkmaya karar verdiler.

***

Bayındır Hanun yigitleri Dirse Hanı karşıladılar. Getürüp kara otağa kondurdular. Kara kiçe altına döşediler. Kara koyun yahmısından önine getirdiler. Bayındır Handan buyruk böyledür hanum didiler.

Dirse Han aydur:

“Bayındır Han benim ne eksikliğüm gördi, kılıcumdan mı gördi, suframda mı gördi, benden alçak kişileri ağ otağa kızıl otağa kondurdu, benim suçum ne oldu kim kara otağa kondurdu” didi.

Ayıtdılar:

“Hanum bu gün Bayındır Han'dan buyruk şöyledür kim oğlı kızı olmayanı Tanrı Taâla kargayupdur biz dahı kargaruz dimişdür” didiler. Dirse Han yirinden örü turdu, aydur:

“Kalkubanu yiğitlerüm yirünüzden örü turun, bu karayıp bana ya bendendür ya hatundandır” didi.

Dirse Han ivine geldi. Çağırıp hatunına soylar görelüm hanum ne soylar:” (4)

Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi'nin giriş kısmında gördüğümüz çocuksuzluk motifinin benzeri bir başka destanımızda aşağıdaki şekilde geçmektedir:

Cedi Tör'ün başında,

Kusursuz doğmuş Böyön Han,

Böyön Han'ın balası, Gayretli doğmuş Kara Han,

Kara Han'ın balası,

Gayretli doğmuş Cakıp Han,

Çungar-uya üstünde,
Almatı'nın kaynağında
Yaşamış Cakıp Han,
Bir zamanlar Aydan Han'ın kızı Çırçı'yı,
Almıştı Cakıp Han.
"Şu Çırçı'yı alalı,
Ben koklayıp bala öpmedim,
Bu Çırçı, dağılan saçını taramıyor,
Huda'ya tövbe deyip hiç bana bakmıyor,
Belini sağlam bağlamadı, bu Çırçı erkek bala doğurmadı.
Bu Çırçı'yı alalı,
Yazı kışı on dört yıl oldu,
Bu mezarlı yeri ziyaret etmiyor,
Bu elmalı yerde yuvarlanmıyor,
Bu şifalı sular da gecelemiyor.
Ey Huda Taala yar olsa!
Çırçı'nın karnında
Erkek bala var olsa!
Bunun belini kuvvetli bağlatsam!
Bu Çırçı'ya erkek bala doğurtsam!
Nakışlı kaloşlu, gök pabuçlu,
Noygut'u bozup yiyecek gibi (5).

Derleme metnimizin bundan sonraki kısmı (ç-e) klâsik bir halk hikâyesi yapısındadır. Bu yapı konusu sevgi olan bütün metinlerde ortaktır. Sıralayacak olursak:

Gurbete çıkma: Bars Beğ ve diğer aile, çocukları olmadığı için gurbete çıkar. (L 111.1. **Gurbete gidiş ve dönüş; P10 padişah**)

Yardımcı derviş: Derviş bu ikiliye elma vererek yardımcı olur. (N825. **Yardımcı yaşlı adam**)

Elma yiyerek hamile kalma : Dervişin verdiği elmanın yenilmesi üzerine, Bars Beğ'in bir oğlu (Seğrek Basan), diğer ailenin ise bir kızı (Senem) olur. Elmanın kabuklarını ise ahırdaki kısrağın yer. Onun da vakti gelince Kamber adı verilen bir tayı olur. (T511.1. **Elma yiyerek hamile kalma**)

Ava gitme: Seğrek Basan ava gittiğinde Senem ile karşılaşır ve ona âşık olur. (T15. İlk görüşte âşık olma)

Hikâyenin motif sıralamasındaki (e-g) bölümü Dede Korkut Hikâyeleri'nden Bey Böyrek'i çağrıştırmaktadır. Burada kahramanların adlarında bile yakınlıkların olduğu küçük bir dikkatle görülebilmektedir (Deli Karçar/Deli Dünder). Yine konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ilgili metinlerin bir kısmını aşağıya alıyoruz.

“Ben Senem adında bir kıza âşık oldum.” dedi.

Hocası, babasına giderek Seğrek'in sözlerini nakletti. Babası kızın kim olduğunu, nerede olduğunu sordu. Seğrek ise mülküzar içerisinde bir sarayda oturduğunu söyledi.

Babası :

“O kıızı bize vermezler, onlar bizden zengindir.” dedi.

Ne kadar ikna etmeye çalıştıysa da başaramadı. Kızı istemeye karar verdi. Beğler'i topladı. Beğler ise:

“Bu kıızı ancak Seğrek'in hocası isteyebilir.” dediler, Seğrek'in hocası kıızı istemeye vardı. Lâkin kızın öyle bir ağabeyi vardı ki ona Deli Dünder derlerdi. Deli Dünder kıızı vermemek için yedi kese altın istedi.”

***

Kalın Oğuz bigleri ayıtdılar:

“Bu kıızı istemeğe kim vara bilür? Maslahat gördiler ki Dede Korkut varsun” didiler.

Dede Korkut aydur:

“Yarenler çünkü menü gönderürsüz, bilürsüz kim Delü Karçar kıız kardaşını dileyeni öldürür. Bari Bayındır Hanun tavlasından iki şahbaz yügrük at getirün, bir kiçi başlu kiçer aygırı bir toklu başlu torı aygırı, nagh kaçma kovma olur ise birisini binem, birisini yedem.” didi.

Dede Korkud'un sözi makbul geldi.. (6)

Hikâyenin bu kısmında Âşık Garip Hikâyesi'yle çeşitli benzerlikler vardır. Bunları mukayese edecek olursak:

A. ŞAHISLARDA

Senem:

Seğrek Basan:

Seğrek'in Annesi:

Senem

Âşık Garip

Garip'in Annesi

Seğrek'in Kız Kardeşi:	Garip'in Kız Kardeşi
Şah Veled:	Şah Veled
Bezirgân:	Bezirgân
Pos Bıyıklı, Ak Sakallı Derviş:	Derviş

B. MEKAN

Derleme metinde hikâyenin mekanı Tiflis-Tokmaktepeli köyü ile Halep arasında geçmektedir. Hikâyenin kısa bir bölümünde ise Erzurum ve Kars illerine rastlanmaktadır.

Âşık Garip Hikâyesi'nde ise Halep'ten, Erzincan ve Sivas'a doğru başlayan yedi yıllık yolculuk, Sivas, Erzincan, Erzurum ve Kars'ta yedi yıl seyahat edildikten sona Halep'te sona ermektedir.

Kanaatimizce kaynak şahsımız hikâyenin konusunda olduğu gibi mekanda da karışıklık yapmıştır.

C. ŞİİRLERİ

Dede Korkut Hikâyeleri, nazım-nesir karışımıdır. Şiirler serbest vezne yakın bir ölçü ile söylenmiştir. Derleme metnimizde ise şiir diyebileceğimiz beş mısraı ancak metnin sonunda bulmaktayız.

Halep'ten geliyorum bugün
Öğlen namazını Erzurum'da kıldım
İkinci namazı nasip oldu Kars'ta bize
Akşam Tokmaktepe'ye geldim
Hızır'ın atına binip de geldim.

Ç. MOTİFLER

Bu bölümde yukarıda değişik şekillerde verdiğimiz motiflerin dışında kalan motifler verilecektir. Parantez içerisinde verilen numaralar, **Motif Index'e** aittir.

Dünür olma: Beyler dünür olma işini, Seğrek Basan'ın hocasının yapabileceğini düşünmektedir (T130 Dünür olma). Dede korkut Hikâyeleri'nde ise, Deli Karçar'a Dede Korkut dünür olur.

Ölüm sembolü kanlı gömlek: Kötü kalpli insanlar (fitneler) kanlı gömleği Senem'e getirirler (T101. Ölüm sembolü kanlı gömlek). Yalancıoğlu Yaltacuk kanlı gömleği Beyrek'in nişanlısına getirir. Burada, yaşla ilgili bilgiler de verilmiştir. Senem'in annesi ve kız kardeşi kara giyerler. Hepsi ağlarlar, yas tutarlar. (P681. Yaşla ilgili adetler)

Ad koyma: (T596. Çocuklara ad verme)

Avcılık: (P414. Avcılık)

Baştan geçeni hikâye etme: Seğrek, başından geçenleri, Senem'i sevdiğini hocasına anlatır. (H11.1. Baştan geçeni hikâye etme)

Sihirli toprak: Ağlamaktan gözleri kör olan Seğrek Basan'ın annesi, dervişin verdiği toprağın gözüne sürülmesi üzerine görmeye başlar. (D935. Sihirli toprak)

Düğün merasimi: Hikâyenin sonunda, Seğrek ile Senem ve Şah Veled ile Seğrek'in kız kardeşi evlendirilir. (T130. Düğün merasimi)

Evlenme şartları: Senem'in kız kardeşi Deli Dünder, kız kardeşini yedi (7) kese altın karşılığında verecektir. (T131. Evlenme şartları)

Formülistik sayı 7: kalıp ifadeler içerisinde önemli bir yeri olan 7 sayısı hikâyede kızın karşılığı olarak istenen 7 kese altın bahsinde geçmektedir. (Z71.5. Formülistik Sayı 7)

İşaret Motifi: Senem, Seğrek Basan'a haber gönderirken işaret olarak tas verir. (H.80 İşaretle tanıma)

Görüldüğü gibi motiflerin büyük çoğunluğu evlilik teması üzerine kurulmuştur. Konusu sevgi olan Âşık Garip, Bey Böyrek gibi hikâyelerde bunu normal karşılıyoruz. Çünkü bu tür hikâyeler yukarıda ana hatlarıyla verdiğimiz temel motifler üzerine kurulmuştur.

Tayy-i zaman tayy-i mekan: Seğrek, dervişin yardımıyla bir göz açıp kapama anında Erzurum'dan, Kars'a; Kars'tan da, Tiflis'e ulaşır. (M300 Kerametler)

Bezirgân: Seğrek Basan ile Senem arasında haber getirip götürme işini bezirgân(lar) üzerine almıştır. (P431. Tüccar (Kercvancı)

D. KAHRAMANLAR

Bars Beğ: Gürcistan'ın Tiflis vilayetinin Tokmaktepeli köyünden olup, Hanlar Hanı'nın yanında vekilharçlık görevini yapmaktadır. Çocukları yoktur.

Hanlar Hanı: Sadece metnimizin başlangıç kısmında geçmekte olup, vereceği bir şölenle gündeme gelmektedir.

Bars Bey'in Hanımı: Çocukları olmadığı için üzüntülüdür.

İkinci Bey: Bars Bey'in hanımı kendilerinin durumunda bir beyin daha olduğundan bahseder.

Birinci Derviş: Bars Bey, hanımı ve adları belirtilmeyen aileye (karı-koca) verdiği elma ile gündeme gelmektedir.

Seğrek Basan: Dervişin verdiği elmanın yenilmesi üzerine dünyaya gelen Bars Bey ve eşinin çocuğu olup, hikâyenin asıl kahramanıdır.

Senem: Hikâyede adı verilmeyen anne ve babanın kızı olup, yine dervişin verdiği elmanın yenilmesiyle dünyaya gelmiştir. Hikâyenin asıl kahramanıdır.

Ak Sakallı Derviş: Halep'ten, Tiflis'e giden Seğrek Basan'a; Erzurum, Kars, Tiflis yolculuğunda yardım etmiştir. Yine Seğrek Basan'ın annesinin gözleri ağlamaktan görmez olmuştur.

Şah Veled: Seğrek Basan'ın öldüğüne dair haber ve onun kanlı gömleğinin gelmesi üzerine Senem'in evlendirilmek istendiği delikanlı olup, daha sonra Seğrek Basan'ın kız kardeşiyle evlenecektir.

Han Mahmut: Hikâyede görevi belli olmayıp, Seğrek Basan'ın kahvede karşılaştığı bir kahramandır.

Seğrek Basan'ın Hocası: Seğrek Basan, Senem'e âşık olduğu vakit onun derdine derman olmaya çalışan bilge kişidir.

Deli Dünder: Hikâyede, Senem'in ağabeyidir. Seğrek Basan'a çeşitli zorluklar çıkararak bir kahraman olup istenilen yedi kese altını almadan ölmüştür.

Senem'in Annesi: Ağlamaktan gözleri kör olmuştur. Dervişin verdiği toprağın kör göze sürülmesi üzerine görmeye başlar.

Bezirgânlar: Tiflis'ten, Halep'e; Halep'ten, Tiflis'e gidip gelen tüccarlardan olup, Seğrek Basan ve ailesi arasında posta görevi görmektedir.

Şah Veled: Seğrek Basan'ın öldüğüne dair haberin alınması üzerine, Senem'in evlendirilmek istendiği delikanlı olup, gerçeğin ortaya çıkması üzerine, Seğrek Basan'ın kız kardeşiyle evlendirilir.

Ağa: Seğrek Basan, Halep e gittiği vakit yanında misafir olarak kalır. Deli Dünder'in istediği altınların yanında bir de Boz Aygır verir.

Kız: Seğrek Basan'ın kız kardeşi olup ağabeyine çeşitli konularda yardımcı olan birisidir. O, çok zor durumlarda bezirgânlara ulaşır.

Anne: Seğrek Basan'ın annesi olup, ağlamaktan gözleri kör olmuştur.

Boz Aygır: Halep'te çalışan Seyrek Basan'a ağası tarafından hediye edilmiştir. Seğrek'in onu aşırı yorması üzerine yolda ölmüştür. Başlangıçta atın adı Kamber'dir.

Şimdi de derleme metnimizdeki kahramanlarla, Dede Korkut ve Âşık Garip Hikâyeleri'ndeki kahramanların mukayesesini yapmak istiyoruz.

Derleme Metin:

Hanlar Hanı
Bars Beğ
Bars Beğ'in Hanımı
Seğrek Basan
Deli Dünder
Seğrek'in Hocası
Beyler
Boz Aygır (Kamber Tay)

Derleme Metin

Senem :
Seğrek Basan :
Seğrek'in Annesi :
Seğrek'in Kız Kardeşi :
Şah Veled:
Bezirgân:
Posbıyıklı, Ak sakallı Derviş:
Han Mahmut:

Korkut Hikâyeleri:

Hanlar Hanı Bayındır Han
Dirse Han
Dirse Han'ın Hanımı
Boğaç Han
Deli Dumrul
Dede Korkut
Oğuz Beyleri
Boz Aygır (7)

Âşık Garip Hikâyesi

Senem
Garip
Garip'in Annesi
Garip'in Kız Kardeşi
Şah Veled
Bezirgân
Derviş
Deli Mehmed (8)

Görüldüğü gibi , derlememiz Dede Korkut Hikâyeleri'nden iki boyun ve değişik halk hikâyesi metnlerinin karışımı durumundadır. Öyle ise derleme faaliyetlerine devam etmeliyiz. Her yeni yapılan

derleme, elbette yeni unsurları, yeni motifleri içerisine alacaktır. Kaynak şahsımız, yıllar önce bu hikâyeyi dinlediğinde elbette hafızasında daha iyi tutuyordu. Günümüzde ise yılların verdiği yorgunluğa bir de hikâyeyi dinlememe ve anlatmamayı eklediğimizde karşımıza manzum kısımları kaybolmuş bir metin çıkmaktadır. Kaynak şahsımız, belki birkaç yıl önce bu şiirleri daha iyi biliyordu.

“Zararın neresinden dönersek kârdır” düşüncesinden hareketle, derleme bir metni Türk okuyucusuna kazandırdığımız için mutluyuz.

Notlar:

- (1) Nail Tan, **Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler**, İstanbul 1997, 5.
- (2) Saim Sakaoğlu, **Dede Korkut Kitabı / İncelemeler-Derlemeler-Araştırmalar**, (II. Cilt), Konya 1998.
- (3) Keriman Üstünova, **Dede Korkut Hikâyeleri ve Cümleden Büyük Birlikler**, İstanbul 1978.
- (4) Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı I/ Giriş-Metin-Faksimile**, Ankara 1958, 78-79.
- (5) Naciye Yıldız, **Manas Destanı (W. Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespit ve Tahliller**, Ankara 1995, 537.
- (6) Ergin, age, 125-126.
- (7) Orhan Şaik Gökyay, **Dedem Korkudun Kitabı**, İstanbul 1973, CVII-CLXXXV.
- (8) Fikret Türkmen, **Âşık Garip Hikâyesi /İnceleme-Metin**, Ankara 1995.

SEĞREK BASAN

Gürcistan dolaylarında, Tiflis / Tokmaktepelî köyünde bir Bars Beğ vardı. Bars Beğ, Hanlar Hanı'nın yanında vekilharçlık görevini yapıyordu. Bir gün Hanlar Hanı, Bars Beğ'i yanına çağırıp bir şölen yapacağını söyledi.

“Bu şölene sen, karın ve çocukların da gelsin.” dedi.

Bars Beğ:

“Benim oğlum, kızım yok.” dedi. Bunu duyan Hanlar Hanı:

“Öyleyse Allah seni lanetlemiş, benim yanımda yerin yok” diyerek onun yanından kovdu. Bars Beğ ağlayarak eve geldi.

Karısı:

“Neden ağlıyorsun?” diye sorduğunda Bars Beğ olayı anlattı.

Bunun üzerine karısı:

“Üzülme, Allah’ın dediği olur, ondan ümit kesilmez. Burada bir Beğ daha vardı ki, onun [da] oğlu, kızı yok idi.” dedi. Bu iki aile birleşerek köyün dışına çıkmaya karar verdiler. Allah’a yalvardılar.

Tam bu sırada Ak sakallı bir derviş karşılarına çıktı ve onlara yardım etti. Ak sakkallı derviş, bir elma çıkardı bu elmayı dört parçaya böldü. Elmanın bir bölümünü Bars Beğ’e ve karısına, bir bölümünü ise diğer beğ ve karısına verdi. Bu elmanın kabuklarını ise atlarına vermelerini söyledi. Daha sonra ak sakallı derviş:

“Allah size hayırlı evlatlar verecek, ben gelinceye kadar siz adlarını vermeyiniz.” dedi.

Aradan bir müddet geçtikten sonra Bars Beğ’in bir oğlu, diğer beğin ise bir kızı oldu. Bu çocuklar yedi yaşına gelinceye kadar isimsiz yaşadılar. Bars Beğ’in oğlu, yedi yaşına geldiğinde hâlâ ismi yoktu. Bars Beğ oğluna bir ad verilmesini istedi. Tam bu sırada Ak sakallı derviş, içeri girdi ve çocukların adını verdi. Bars Beğ’in oğluna Seğrek Basan, diğer beyin kızına ise Senem adını verdi. Atlarına ise Kamber dedi. Seğrek on yedi yaşına geldiğinde babası:

“Seni evlendireyim.” dedi. Kimde gönlün var ise söyle bana.”

Seğrek:

“Ben şimdilik evlenmeyi düşünmüyorum.” dedi. yalnız bana bir ok, bir yay, bir de at verin; ben ava çıkacağım.” dedi. Ava çıktı. Bir mülküzarın (ormanın) içerisine geldiğinde büyükçe bir saray gördü. Bu sarayın önünde güzel bir kız vardı. Kızı görür görmez aklı başından gitti ve ona âşık oldu.

Avdan dönüp eve geldiğinde Seğrek’in yüzünde bir değişiklik vardı. Babası merakla sordu, fakat Seğrek sesini çıkarmadan odasına gapandı ve dışarı çıkmak istemedi. Her ne kadar babası itiraz ettiyse de yine dışarı çıkmadı. Bars Beğ baktı ki olacağı yok, Seğrek’in arkadaşlarını çağırarak, derdini anlatmasını söyledi. En nihayetinde Seğrek kimseyi kabul etmedi. Fakat sevdiği hocasını yanına çağırdı ve derdini anlattı.

“Ben Senem adında bir kıza âşık oldum.” dedi.

Hocası, babasına giderek Seğrek’in sözlerini nakletti. Babası; kızın kim olduğunu, nerede olduğunu sordu. Seğrek ise mülküzar içerisinde bir sarayda oturduğunu söyledi.

Babası:

“O kız bize vermezler, onlar bizden zengindir.” dedi.

Ne kadar ikna etmeye çalıştıysa da başaramadı, kızı istemeye karar verdi. Beğler toplandı, kendi aralarında:

“Bu kızı, ancak Seğrek’in hocası isteyebilir.” dediler.

Seğrek’in hocası kızı istemeye vardı. Lâkin kızın öyle bir ağabeyi vardı ki ona Deli Dünder derlerdi. Deli Dünder kızı vermemek için yedi kese altın istedi. Bars Beğ bu yedi kese altını tamamlamak istedi. Fakat buna ömrü yetmedi ve öldü. Seğrek bu parayı biriktirmek için diyarigurbete gitti. Halep’te bir Beğ’in yanında işe girdi. Beğ’in yanında çalışırken fitneler araya düştü. “Seğrek böğün (bugün) öldü.” dediler. Buna inanmayan Senem bir delil istedi. Fitneler ise Seğrek’in gömleğini kana bulayarak Senem’e getirdiler. Gömleği gören Senem, Seğrek’in annesi ve kız kardeşi ak çıkarıp kara giydiler. Hepsisi ağladılar, yas tuttular. Seğrek’in kız kardeşi her ne kadar öldü dedilerse de inanmadı. Bir müddet sonra bezirgânlar Tiflis’e geldiğinde karalar giymiş bir kız ile annesine rastladılar.

Sordular:

“Niçin böyle kapkarasınız?”

Dediler ki:

“Senem’in düğünü oluyor. Senem’i Şah Veled’e veriyorlar.”

Bezirgân:

“Bundan size ne dedi?”

Kız:

“Senem abimin nişanlısı idi.” dedi.

Bezirgân sordu:

“Abinizin adı nedir?”

Kız cevap verdi:

“Adı, Seğrek Basan idi.” dedi. Yedi kese altını biriktirmek için diyarigurbete çıktı. Bezirgânlar sizler geziyorsunuz, eğer abime rastlarsanız söyleyin acele gelsin.”

Bezirgân sordu:

“Nasıl bulayım?”

Kız, bir tas çıkararak bezirgâna verdi.

“Gittiğiniz yerlerde bu tas ile su verin, kim ki sahip çıkarsa o benim abimdir.”

Bezirgân hareket ederek Halep’e geldi. Burada mallarını sattıktan sonra ordaki bir kişiden sordu:

“Seğrek Basan adında birisi var mı?”

Oradakiler dediler ki:

“Bu isimde birçok kişi var, sen hangisini arıyorsun?”

Bezirgân, işte Seğrek’i tarif etti. Orada bulunanlar da bir beyin yanında çalıştığını söylediler. Bezirgân da tarif edilen yere giderek tasa doldurduğu suyu dağıtmaya başladı. Nasıl ki Seğrek taşı görünce:

“Bunu nereden aldın?” diye sordu.

Bezirgân ise:

“Bunu Tiflis’de çeşme başında karalar giymiş bir kız ve gözleri görmeyen bir kadın verdi. Bunu bilen senin annen ve kız kardeşi olduğunu söylediler.” dedi. Niçin ağladıklarını sorunca:

“Senem’in Şah Veled ile evlendirileceğini söylediler.”

Seğrek bunu duyunca, o gecenin sabahında ağasına gavuşarak ayrılacağını söyledi.

Ağası:

“Niçin?” diye sorduğunda o da durumu anlattı. Ağası ise yedi kese altını ve bir de Boz Aygır’ı verdi. Seğrek de bu atı alarak yola koyuldu. Atı o kadar hızlı sürdü ki at buna dayanamadı ve yarı yolda öldü. O da atının terkisini alarak ağlaya ağlaya yola devam etti. Pos bıyıklı, Ak sakallı bir derviş’e rastladı. Derviş:

“Nereden gelip nereye gidiyorsun, niçin ağlıyorsun?” diye sordu.

Ak sakallı derviş:

“Gözünü yum ve atımın arkasına atla.” dedi.

Seğrek gözünü açtığı anda, Erzurum’da bir cami avlusunda kendisini buldu. Burada abdest alıp öğlen namazını kıldıktan sonra ağlayarak şehrin sokaklarını gezmeye başladı. Pos bıyıklı, Ak sakallı derviş’e yine rastladı.

“Sen bana Erzurumluysun dedin. Şimdi neden ağlıyorsun?”

Bu defa dervişe dedi ki:

“Ben sana yalan söyledim, aslında ben Karslıyım”.

İkinci vaktinde ise derviş, Seğrek’i Kars’a ulaştırdı. Pos bıyıklı, Ak sakallı derviş yine rastladı ve sordu:

“Şimdi neden ağlıyorsun, söylemezsen seni aldığım yere bırakırım.” dedi.

O zaman Seğrek doğrusunu söyledi.

“Ben Tiflis, Tokmaktepe’denim.”

Bunun üzerine derviş, Seğrek’i atının terkisine alarak bunu Tokmaktepe’ye bıraktı. Derviş atının ayağının altından biraz toprak verdi ve:

“Annenin gözleri ağlamaktan kör olmuştur, bu toprağı sürersen iyi olur.” dedi.

Memleketine vardığı zaman, kız kardeşini çeşme başında ağlarken buldu.

Ona dedi ki:

“Niçin karalar giymiş ağlıyorsun, bir derdin mi var bacım?”

Kız:

“Abimin nişanlısı Senem, Şah Veled’le evleniyor. Şimdi düğünleri oluyor. Bu yüzden ağlıyorum.

Seğrek:

“Kardeşiniz nasıl birisidir?” dedi.

Kız:

“Size benziyor, fakat siz değilsiniz.” dedi.

“Abinin bir emaneti yok mudur?” diye sorunca:

Kız:

“Bir sazı var.” dedi.

“O zaman sazı bana getir, ben kardeşinin yerine çalayım.” dedi.

Seğrek:

“Annen nerede?” dedi. Onun da görmek isterim.” dedi.

Kız, annesine haber verdi.

Annesi:

“Acele buraya gelsin.” dedi.

Seğrek hemen eve geldi, annesine sordu:

“Oğlunun bir sazı var mıydı?”

Annesi:

“Evet.” dedi. Sazımın teli kırılırsa bilin ki ben o zaman ölmüşümdür.” Diye söylemişti bize. dedi.

Seğrek, sazı duvardan aldıktan sonra bir teli kırıldı. Annesi ve kız kardeşi sazı böyle görünce daha çok ağladılar. Seğrek kendi sazını alıp şenliğe gitti. Kız, bunu izlemeye başladı. Seğrek, şenliğe geldiğinde Han Mahmut adı verilen âşığın meclisinin içerisine girdi ve selam verdi.

“Buyur âşık.” dediler ve yer gösterdiler.

“Âşık nereden gelip nereye gidiyorsun, neden söylemiyorsun?” dediler.

O da dedi ki:

“Ben eğer söylersem, sizin hoşunuza gitmez.”

Han Mahmut ise:

“Hoşnut olmayan bu şenlikte durmasın.” dedi. Bunu işiten Seğrek sazla söylemeye başladı.

Dedi ki:

Halep'ten geliyorum bugün
Öğlen namazını Erzurum'da kıldım
İkinci namazı nasip oldu Kars'da bize
Akşam, Tokmaktepe'ye geldim
Hızır'ın atına binip de geldim

dedi.

Bu sırada yedi perde arkasında bulunan Senem, Seğrek'in dediğini duydukça her bir perdeyi kaldırdı ve sonunda bütün perdeleri indirdi.

“Bu benim Seyrek'imdir.” dedi.

Bunu gören Şah Veled'in adamları saldırdı. Oradaki kudretli beğler, “Senem, Seğrek'in hakkıdır.” dediler. Annesi ve kız kardeşi oraya geldiğinde, annesi inanmadı. Seğrek, cebinden çıkardığı toprağı annesinin gözlerine sürdü ve annesinin gözleri görmeye başladı. Seğrek'in kız kardeşini Şah Veled'e verdiler. Seğrek ise Senem ile evlendi.

[Metin, 1998 yılında Elazığ'da Kazım Demirpolat'tan derlenmiştir. Demirpolat, Elazığ, 1937 doğumlu olup ilkokul mezunudur. Elazığ'ın dışında Erzurum, Kars, Erzincan, Malatya, Sivas, Kayseri, Adıyaman, İstanbul, Ankara, Tunceli, İzmir gibi illeri gezip dolaşmıştır.

Demirpolat, bize anlattığı metni, dayısı Şevket Ateş'ten öğrenmiştir.]

TÜRKMEN TÜRKÇESİNDE KÖKEN OLARAK KENDİNİ GİZLEYEN KELİMELER

Ayşe İlker *

Bilindiği üzere Türkmen Türkçesi, Batı Türkçesi içinde yer alır ve bu grupta değerlendirilen yazı dilleri arasında ana Türkçedeki aslı uzunlukları korumuş olması bakımından müstesna bir yer tutar.

Çağdaş bir yazı dili olarak geç dönemlerde biçimlenen Türkmen Türkçesi, esasen sözlü halk verimlerinde Çağatay Türkçesi edebî geleneğini devam ettirmiştir. Çağdaş bir yazı dili olarak biçimlenirken de bir yönüyle bu sözlü geleneğe dayanmıştır. Çağatay Türkçesi edebî geleneğinde yüzyıllarca kullanılmış olan pek çok kelime, doğal olarak bugün çağdaş Türkmen Türkçesinde de kullanılmaktadır. Bu kelimeler içinde Arapçadan ve Farsçadan geçerek Türkçeleşmiş olan kelimelerin bulunması ise tarihî bir olgudur.

Şüphesiz gerek Türkçe, gerekse Arapça, Hintçe ve İngilizce gibi dünyanın zengin dilleri sürekli olarak, hem yakın hem de uzak komşularından karşılıklı kelime alış verişi yapmışlardır. Her dil, kendi örgü ve yapı dünyasından farklı olan bu kelimeleri kendine özgü, kendine uyar bir hale getirdikten sonra kullanmaya başlar. İşte bu kelimeler içinde bazı kelimeler ses-biçim-anlam üçgeninde bir evrilmeden geçtiği için köken olarak tanınmaz hale gelir. Bunları tanıyabilmek ve köken olarak teşhis edebilmek zaman zaman zorlaşır.

Çağdaş Türkmen Türkçesinde bugün Türkmenceleşmiş pek çok yabancı kelime vardır. Bu yabancı kelimeler 20. yüzyıla kadar Arapça, Farsça ve diğer dillerden 20. yüzyıldan itibaren de Rusçadan geçmiş kelimelerdir. Özellikle 1940'lı yıllardan sonra Türkmen Türkçesindeki Rusça kelime oranı artmış ve resmî dil Rusça olduğu ve okullarda Rusçaya öncelik verildiği için yazı dilinde Rusça kelimeler bulunması doğal hale gelmiştir.

Bizim bu yazıda irdellemek istediğimiz, Türkmen Türkçesinde köken olarak kendini gizleyen bazı kelimeler üzerinde düşünmek ve

---

* Dr.

bunlardaki ses-biçim-anlam evrilmesini ortaya koymaktır. Rusçadan giren kelimeler Türkmen Türkçesinde ses-biçim-anlam evrilmesini kökenlerini gizleyecek kadar geçirmemişlerdir. Ancak, Arapçadan ve Farsçadan geçen bazı kelimelerde bu evrilme tam bir köken kaybetme şeklinde olmuştur. Şimdi bu kelimeleri örnekleyelim:

tapavut

Bu kelime “Türkmen Dilinin Sözlüğü”nde **tapa:vut** biçiminde uzun ünlülü olarak verilmiş ve “Bir zadıñ ikinci zatdan ayrıntılığ, parh” olarak anlamlandırılmıştır. **Tapa:vut** kelimesinin türevleri olarak da **tapa:vutlan-**“parh etmek, tapavut etmek, tapa:vutlu olmak”; **tapa:vutli** ”Beylekilere meñzeş bolmadık, beylekilerden üytgeşik bolan, parhlı”; **tapa:vutluluk** ”Beylekilere meñzeş dällik, beylekilerden üytgeşiklik, parhlılık”; **tapa:vutsız** “Beylekilerden tapa:vudı bolmadık, beylekilerden üytgeşik däl” biçimleri sözlükte yer almıştır. Tapa:vut kelimesi, köken olarak **tefavüt** (a.i.fevt'den) gelmekte ve iki şeyin birbirinden farklı olması; iki şey arasındaki fark anlamını taşımaktadır. Görüldüğü üzere, bu kelime önce Türkmen Türkçesindeki iç ses **-f->-p-** değişimine uğrayarak **tepavüt** daha sonra ünlü uyumuna girerek, **tapavut** biçimini almıştır.

tarava

Bu kelime “Türkmen Dilinin Sözlüğü”nde “Oraz ayında topar bolup okalyan yassı namazı” biçiminde anlamlandırılmıştır. Bu kelime de **teravih** (a.i.terviha'nın çoğulu)den gelmekte ve “Ramazanda yatsı namazı ile salat-ı vitir arasında kılınan yirmi rekâtlık namaz” anlamını taşımaktadır.**Tarava** kelimesinin tam bir ünlü uyumuyla ve Arapça aslındaki h ünlüsünü yitirerek köken bakımından gizlenmiş olduğu görülmektedir. Ancak anlam olarak bir miktar değişikliğe uğramış, yatsı namazı olarak değerlendirilmiştir.

sapak

Bu isim ”Türkmen Dilinin Sözlüğü”nde iki ayrı madde başı olarak verilmiş, **sapak I** : 1.Tikin tikmek için bükürilen, işilen incecik yüplük. 2. Miveni öz ağacı ya da biyara bilen birleşdiryän incecik baldak; **sapak II** : 1. Okuv caylarında okadılan yörite okuv, predmat, ders. 2. Mugallım tarapından okuvça tabşırılan okuv işi, öy işi olarak anlamlandırılmıştır. Birinci sapak görüldüğü üzere Türkçedir. İkinci sapak ise, **sebak** (a.i. 1. ders, 2. öndül)’dan gelmekte, iç seste **-b->-p-**

değişimi geçirip ünlü uyumuna girerek sapak biçimini almaktadır. Yine bu kelimenin türevi olan **sapakdaş** “Mekdepde bile bir sapak geçyänler, biri bilen bir pikirde bolan, biri bilen bir pikire gulluk edyän” anlamıyla sözlükte yer almaktadır.

sa:ba-

Bu fiil “Türkmen Dilinin Sözlüğü”nde “İçi boşamak, boşap gelmek, gutarmak, tükenmek; bir zatdan arassalanmak, hapası ayrılmak, saplanmak; halas bolmak, gutulmak, dınmak” anlamlarıyla verilmiştir. Fiilin türevleri olarak da **sa:bat-**, **sa:baş-** biçimleri verilmiştir. Sa:ba-fiili **sāib** (a.s.bir yerle, bir şeyle ilişiği olmayan)den gelmekte, kelimenin aslındaki hemze iç seste uzun a’ya dönüşerek **sa:b** biçimini almakta ve buradan isimden fiil türetme eki **+a-** ile tıpkı yaşa-, kana- fiilleri gibi yeni bir yapı oluşturmaktadır.

üpcün

Bu isim de “Türkmen Dilinin Sözlüğü”nde “Hiçbir zada mätäçligi yok, maddi hal-yagdayı yeterlik derecede bolan, gerek zadı yerbe-yer bolan” anlamıyla verilmiştir. Üpcün ismi de **efzûn** (f.s. Fazla, çok, yukarı aşkın)dan gelmekte yine iç seste **-f->-p-**, kelime başında ünlü yuvarlaklaşması ve yine iç seste **-z->-c-** değişiklikleri geçirerek **efzun>epcun>üpcün** biçimine girmektedir.

ovadan

“Türkmen Dilinin Sözlüğü”nde bu kelime “daşkı görmüşü boyunca yakımlı, görmegey, gelşikli” anlamıyla verilmiş ve türev olarak **ovadanla-**, **ovadanlan-**, **ovadanlaş-**, **ovadanlat-**, **ovadanlık** kelimeleri yer almıştır. Bu kelime de **ābādān** (f.s. Şen, mamur, bayındır)dan gelmektedir. İç seste önce **-b->-v-** değişimi olmuş ve **v** ünsüzünün kendisinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırma etkisiyle **abadan>avadan>ovadan** biçimini almıştır.

hovluk-

Bu fiil “Türkmen Dilinin Sözlüğü”nde, “hovlukmaç deprenmek, gıssaglı yagdaya düşmeş, gıssanmak; bisabırlık etmek, alıasamak” anlamlarıyla verilmiştir.

havl (a.i.Güç, kuvvet, takat) isminden fiilleşen hovluk- yapısı, tıpkı birik-, acık- fiilleri gibi isimden fiil yapma eki olan **+k-** ile oluşmuş ve

yine iç sesteki v ünsüzünün yuvarlaklaştırma etkisi ile **hovluk-** biçimine dönüşmüştür.

Bu örneklerden başka, Türkmen Türkçesi ses yapısına uyarak değişmiş, ama kökeni gizlenmemiş bazı kelimeleri de örnekleyebiliriz.

**şığır< a. şiir, şahır< a. şair, tovkıt< a. tevhid,
mugallım< a. muallim, sagat< a. saat**

Örneklediğimiz bu kelimelerden farklı olarak, Türkmen Türkçesinde sıkça karşılaşılan, bir kelime birleşmesi vardır. Bu birleşme **hem** edatının Türkçe ve yabancı kelimelerle **h** ünsüzü düşerek oluşturduğu bir birleşmedir. Zaman zaman bu yapılar köken olarak bilinmezlik ifade edebilmektedirler. Birkaç örnek vermek gerekirse; **özem<özü** hem “Kendisi de”, **menem<men** hem “Ben de”, **megerem <meğer** hem “Meğer ki”, **olam<ol** hem “O da”

Görüldüğü üzere, Türmen Türkçesinde sözümüzün başında da ifade ettiğimiz gibi, bazı kelimeler ses –biçim-anlam üçgeninde bir evrilmeden geçerek kökenlerini kaybetmektedirler. Böyle bir evrilme, hem Türkçenin bütün lehçelerinde, hem de dünyanın pek çok dilinde görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Devellioğlu, Ferit;** Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara 1990.
Eren, Hasan; Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ankara 1999.
Ercilasun, Ahmet Bican; Oğuz Türkmen Dil Kaynakları Üzerine, Türk Dili Dergisi, Aralık 2000.
İlker, Ayşe; Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil, TDK Yayınları, Ankara 1992.
Kara, Mehmet; Türkmençe(Giriş-Gramer-Metinler-Sözlük), Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 2000.
-----; Türkmen Türkçesi ve Türkmen Edebiyatı Üzerine Araştırmalar. Akçağ yayınları, Ankara 1998.
Korkmaz, Zeynep; Türk Dili Üzerine Araştırmalar, I.cilt, TDK Yayınları, Ankara 1995.

Redhouse, Sir James W.;Türkish and English Lexicon, 2. Baskı, İstanbul 1992.

Şemseddin Sami; Kâmûs-ı Türkî, Çağrı yayınları, İstanbul 1978.

Tekin, Talat; Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler, Hacettepe Üniversitesi yayınları, Ankara 1975.

Tekin,Tala - Mehmet Ölmez – Emine Ceylan – Zuhâl Ölmez – Süer Eker; Türkmençe Türkçe Sözlük, Simurg, Ankara 1995.

Türkiye ve Türkmen Türkçeleri Üzerine Bir Karşılaştırma: Prof.Dr.Erol Mutlu'nun sunumunda Konuşmacılar Prof.Dr.Sema Barutçu ve Doç.Dr.Berdi Sarıyev, www.turkiyeden.metu.edu.tr/bolum_007.htm.

Türkmen Diliniñ Sözlüğü; Türkmenistan SSR İlimler Akademiyasınıñ Neşriyatı Aşgabat,1962

